

Справа «Сенер проти Туреччини» (Sener v. Turkey)

У рішенні, ухваленому 18 липня 2000 року у справі «Сенер проти Туреччини», Суд постановив, що:

- мало місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції щодо права на справедливий судовий розгляд;
- мало місце порушення ст. 10 Конвенції щодо права на свободу вираження;
- не було порушення ст. 18 Конвенції щодо обмежень у застосуванні обмежень на права.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив заявнику 40 000 франків як компенсацію моральної шкоди і судових витрат.

Обставини справи

Заявниця, Пелін Сенер, є громадянкою Туреччини, народилась у 1969 році і проживає зараз у Кельні (Німеччина).

Заявниця була власником та відповідальним редактором тижневого часопису «Haberde Yorumla Gercek» («Достовірні новини і коментарі»), який видавався в Стамбулі. 23 номер часопису від 4 вересня 1993 року містив статтю турецького інтелектуала Ерхана Алтуна під назвою «Aydin Itirafi» («Зізнання інтелектуала»).

Державний суд безпеки Стамбула постановив, що опублікувавши цю статтю, заявниця вчинила передбачений ст. 8 Закону про боротьбу з тероризмом (Закон № 3713) злочин – публічні заклики до посягання на територіальну цілісність Туреччини. Вироком від 5 липня 1994 року заявницю було засуджено до позбавлення волі на строк 6 місяців та штрафу у розмірі 50 000 000 лір.

Після набрання чинності законів № 4126 та № 4304 від 27 жовтня 1995 та 14 серпня 1997 років відповідно Державний суд безпеки Стамбула прийняв рішення про відкладення винесення остаточного вироку у справі п. Сенер.

Зміст рішення Суду

Заявниця стверджувала, що її засудження є втручанням у здійснення нею права на свободу вираження поглядів, закріпленого у ст. 10 Конвенції. Вона також вважала, що мали місце порушення ст. 6 і 18 Конвенції.

Суд дійшов висновку, що засудження заявниці є втручанням у здійснення нею її права на свободу вираження поглядів. Переконавшись у тому, що таке втручання було передбачено законом та переслідувало одну з цілей, перелічених у ч. 2 ст. 10 Конвенції, Суд мав на меті проаналізувати необхідність такого втручання у демократичному суспільстві. У кінцевому підсумку Суд вирішив, що порушення ст. 10 Конвенції мало місце.

Суд зокрема наголосив на особливо важливій ролі, що її відіграє преса у процесі забезпечення належного функціонування механізму політичної демократії. На пресу покладається обов'язок поширювати інформацію та коментарі до різноманітних політичних питань, включаючи тих, які стосуються територіальної цілісності держави. Зазначеному обов'язку преси кореспондує право громадськості на отримання такої інформації та коментарів. Однак, при виконанні цього обов'язку преса не повинна переступати межі, встановлені, поряд з іншим, задля захисту життєво важливих інтересів держави, таких, як національна безпека, територіальна цілісність, попередження насильства, заворушень чи злочинів. Поряд з тим, свобода преси є одним з найкращих засобів виразу і формування ставлення громадськості до політичних ідей та лідерів.

Суд зауважив, що відповідно до його прецедентної практики ч. 2 ст. 10 Конвенції передбачає вузьку сферу розсуду держав щодо застосування обмежень політичних та інших дискусій, які мають громадське значення. Більше того, критика державної влади має бути менш обмеженою, аніж критика на адресу приватних осіб чи навіть політичних діячів. У демократичному суспільстві дії, як і помилки органів державної влади, повинні бути об'єктом детального вивчення не лише законодавчої чи судової гілок державної влади, але і

громадськості. Більше того, пануюче становище Уряду зобов'язує його обмежувати себе у застосуванні засобів кримінального переслідування за умови існування інших можливостей реагувати на необґрунтовані напади і критику його противників. Тим не менше, компетентні державні органи як гаранті громадянського порядку мають право застосовувати різноманітні заходи, включаючи кримінально-правові, задля адекватного реагування на подібні випадки. Отже, коли такі випадки є закликом до застосування насильства по відношенню до громадян, державних службовців чи окремих категорій населення органи державної влади наділяються широким полем розсуду щодо оцінки необхідності втручання у здійснення свободи вираження поглядів.

При вирішенні питання про те, чи мало місце порушення ст. 10 Конвенції у даній справі, Суд виходив із вищеперелічених принципів. Він зважав на формулювання, які вживалися у статті; оцінював, чи є вони закликом до насильства, збройного опору або повстання; брав до уваги контекст, у якому вживалися зазначені міркування; а також аналізував характер і суворість винесеного щодо заявниці вироку.

Суд дійшов висновку, що право заявниці на справедливий розгляд її справи незалежним і безстороннім судом відповідно до змісту ч. 1 ст. 6 Конвенції було порушено, оскільки справа слухалася Державним судом безпеки у складі трьох суддів, один з яких був військовим суддею.

Суд звернувся до своїх рішень у справах «Інкал проти Туреччини» (*Incal v. Turkey*) і «Сіраклар проти Туреччини» (*Ciraklar v. Turkey*) від 9 червня та 28 жовтня 1998 року відповідно. У них Суд, поряд з іншим, зупинявся на питаннях незалежності і безсторонності військових суддів. Суд з'ясував, що, хоча статус військового судді і передбачає певні гарантії його незалежності, однак в окремих моментах їхня незалежність і безсторонність є під сумнівом. До таких моментів, зокрема, відноситься те, що військові судді: а) є військовослужбовцями, а отже підконтрольними виконавчій гілці влади; б) зобов'язані дотримуватися вимог військової дисципліни; і в) рішення про їхнє призначення значною мірою залежить від виконавчих органів влади і військового командування. Суд не дійшов висновку про необхідність перегляду викладених у попередніх рішеннях міркувань з приводу цих питань, а отже мало місце порушення ст. 6 Конвенції.

Суд прийняв рішення про відсутність порушення ст. 18 Конвенції, оскільки застосовані обмеження свободи вираження поглядів заявниці переслідували законні цілі, перелічені у ч. 2 ст. 10 Конвенції.

Беручи до уваги моральні страждання, яких зазнала заявниця у результаті її засудження, суд призначив п. Сенер 30 000 франків як компенсацію моральної шкоди. Суд також прийняв рішення про відшкодування судових витрати заявниці у розмірі 10 000 франків.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.